International Journal of Entrepreneurship & Management Inquiries (EMI)

Cilt (Volume): 2 Sayı (Number): 2 Yıl (Year): 2018

International Journal of Entrepreneurship & Management Inquiries (EMI)

Cilt (Volume): 2 • Sayı (Number): 2 • Yıl (Year): 2018

E-ISSN: 2602 - 3970

Sahibi (Owner):

Prof. Dr. Himmet KARADAL

Editörler (Editors) :

Prof. Dr. Himmet KARADAL

Editör Yardımcısı (Managing Editor) :

Öğr. Gör. Ethem MERDAN

Yayın Kurulu (Editorial Board) :

Prof. Dr. Himmet KARADAL

Dr. Öğr. Üyesi A. Mohammed ABUBAKAR

Öğr. Gör. Ethem MERDAN

Danışma Kurulu (Advisory Board) :

Prof. Dr. Adnan ÇELİK (Selçuk Üni.)	Prof. Dr. Hasan Kürşat GÜLEŞ (Selçuk Üni.)
Prof. Dr. Emin CİVİ (University of New Brunswick, KANADA)	Prof. Dr. Hasan TUTAR (Sakarya Üni.)
Prof. Dr. Abdullah KIRAN (Muş Alparslan Üni.)	Prof. Dr. Hikmet KAVRUK (Gazi Üni.)
Prof. Dr. Agah Sinan ÜNSAR (Trakya Üni.)	Prof. Dr. İhsan YÜKSEL (Kırıkkale Üni.)
Prof. Dr. Ahmet AY (Selçuk Üni.)	Prof. Dr. Jülide KESKEN (Ege Üni.)
Prof. Dr. Ahmet DİKEN (Necmettin Erbakan Üni.	Prof. Dr. Mahmut ARSLAN (Hacettepe Üni.)
Prof. Dr. Alaybey KAROĞLU (Gazi Üni.)	Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL (Mehmet Akif Ersoy Üni.)
Prof. Dr. Argun KARACABEY (Altunbaş Üni.)	Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ (Mustafa Kemal Üni.)
Prof. Dr. Atılhan NAKTİYOK (Atatürk Üni.)	Prof. Dr. Mehmet ÖZMEN (Çukurova Üni.)
Prof. Dr. Ayşe ŞAHİN (Mersin Üni.)	Prof. Dr. Meltem ONAY (Manisa Celal Bayar Üni.)
Prof. Dr. Azim ÖZTÜRK (İstanbul Üni.)	Prof. Dr. Mete YILDIZ (Hacettepe Üni.)

Prof. Dr. Azize ERGENELİ (Hacettepe Üni.)	Prof. Dr. Muammer TEKELİOĞLU (Çukurova Üni.)
Prof. Dr. Bahadır AKIN (Necmettin Erbakan Üni.)	Prof. Dr. Muhittin ACAR (Hacettepe Üni.)
Prof. Dr. Bekir DENİZ (Ardahan Üni.)	Prof. Dr. Murat KASIMOĞLU (İstanbul Ticaret Üni.)
Prof. Dr. Bilçin TAK (Uludağ Üni.)	Prof. Dr. Murat TÜRK (Osmaniye Korku Ata Üni.)
Prof. Dr. Canan AY (Manisa Celal Bayar Üni.)	Prof. Dr. Mustafa İLKAN (KKTC Doğu Akdeniz Üni.)
Prof. Dr. Canan MADRAN (Dokuz Eylül Üni.)	Prof. Dr. Nazan GÜNAY (Ege Üni.)
Prof. Dr. Celil ÇAKICI (Mersin Üni.)	Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ (Yıldız Teknik Üni.)
Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN (Karatay Üni.)	Prof. Dr. Nüket SARAÇEL (Doğuş Üni.)
Prof. Dr. Çağlar ÖZEL (Uluslararası Kıbrıs Üni.)	Prof. Dr. Orhan ÇOBAN Selçuk Üni.)
Prof. Dr. Çetin BEKTAŞ (Gaziosmanpaşa Üni.)	Prof. Dr. Ramazan ERDEM (Süleyman Demirel Üni.)
Prof. Dr. Dursun BİNGÖL (Türk Hava Kurumu Üni.)	Prof. Dr. Recai COŞKUN (Sakarya Üni.)
Prof. Dr. Edip ÖRÜCÜ (Balıkesir Üni.)	Prof. Dr. Remzi ALTUNIŞIK (Sakarya Üni.)
Prof. Dr. Erdoğan EKİZ (King Abdülaziz University)	Prof. Dr. Reyhan Ayşen WOLFF (Giresun Üni.)
Prof. Dr. Erşan SEVER (Aksaray Üni.)	Prof. Dr. Rıfat IRAZ (Selçuk Üni.)
Prof. Dr. Esen GÜRBÜZ Niğde Üni.)	Prof. Dr. Said KINGIR (Sakarya Üni.)
Prof. Dr. Fatih Coşkun ERTAŞ (Atatürk Üni.)	Prof. Dr. Sezer AKARCALI (Ankara Üni.)
Prof. Dr. Ferit ÖLÇER (Mustafa Kemal Üni.)	Prof. Dr. Süreyya YILDIRIM (Sinop Üni.)
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU (Pamukkale Üni.)	Prof. Dr. Şenol KANTARCI (Akdeniz Üni.)
Prof. Dr. Gülten GÜMÜŞTEKİN (Çanakkale Onsekiz Mart Üni.)	Prof. Dr. Şükrü ÖZEN (Yıldırım Beyazıt Üni.)
Prof. Dr. Güven MURAT (Ordu Üni.)	Prof. Dr. Tamer MÜFTÜOĞLU (TEB Bankası)
Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ (İstanbul Üni.)	Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL (Adana Bilim ve Teknoloji Üni.)

Ağustos 2018

DERGİ HAKKINDA

AMAÇ

JOURNAL EMI'nin temel amacı; çok disiplinli alanlarda çalışmalar yapmakta olan bilim insanlarının bilgi, deneyim, değerlendirme, görüş ve önerilerini paylaştıkları bilimsel bir platform oluşturmak ve bu alandaki çalışmalara ulusal ve uluslararası düzeyde katkı sağlamaktır.

KAPSAM

JOURNAL EMI dergisi yılda en az üç kez elektronik ortamda yayımlanmaktadır. Dergide çok alanlı (multidisipliner) Türkçe ve/veya İngilizce (iktisat, işletme, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, maliye, uluslararası ticaret ve lojistik, Uluslararası İlişkiler, ekonometri, istatistik, bankacılık ve finans, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, İnsan Kaynakları Yönetimi, Sağlık Yönetimi, Turizm İşletmeciliği vd.) uygulamalı veya kuramsal çalışmalara, istatistiki analiz ve değerlendirmelere, nicel ve nitel araştırmalara yer verilmektedir.

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Yılda üç sayı halinde yayımlanan International Journal **E**ntrepreneurship and **M**anagement **I**nquiries (EMI) Dergisi Uluslararası hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan makaleler en az iki hakem tarafından incelenmektedir. Yayın şartları son sayfada yer almaktadır.

KISALTMA

Dergiye yapılan atıflarda JOURNAL EMI kısaltması kullanılmalıdır.

HABERLEŞME ADRESİ

Dilkur Akademi,

Migros Arkası İpekyolu İş Merkezi Kat:10 Aksaray 68100 Türkiye

Tel : 0506 466 00 77

İnternet https://journalemi.com/ http://dergipark.gov.tr/ijemi

E-posta : journal**emi**info@gmail.com

DERGİNİN TARANDIĞI İNDEKSLER

SIS Scientific Indexing Services	Scientific Indexing Service	JOURNAL EMI, 2018 Mart döneminden itibaren SIS indeksine alınmıştır.
Google scholar	Google Scholar	JOURNAL EMI, 2018 Şubat döneminden itibaren Google Scholar indeksine alınmıştır.
OpenAIRE	Open AIRE	JOURNAL EMI, 2018 Şubat döneminden itibaren OpenAIRE indeksine alınmıştır.

	Directory Research Journals Indexing (DRJI)	JOURNAL EMI, 2018 Mayıs döneminden itibaren DRJI indeksine alınmıştır.
	İdeal Online	JOURNAL EMI, 2018 Haziran döneminden itibaren İdeal Online indeksine alınmıştır.
	CiteFactor	JOURNAL EMI, 2018 Haziran döneminden itibaren CiteFactor indeksine alınmıştır.

International Journal **E**ntrepreneurship and **M**anagement **I**nquiries
(JOURNAL EMI)

Cilt: 2 • Sayı: 2 • Yıl: 2018

İÇİNDEKİLER

MAKALELER

ADVERSE IMPACT ON AIR TRAFFIC MANAGEMENT (ATM) RESEARCH ON ERCAN AIR TRAFFIC CONTROLLER (ATCO) CANDIDATES.....1

SIBER MOBBING: KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ÖNCÜLLERİ VE SONUÇLARI 20

PROPAGANDA ARACI OLARAK SİNEMA: BÜYÜK DİKTATÖR FİLMİNİN ALIMLAMA ANALİZİ..... 35

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ..... 55

İLÇE BELEDİYE ÇALIŞANLARININ ÖRGÜTSEL BAĞLILIK DÜZEYLERİ: AKSARAY İLİ ÖRNEĞİ..... 64

YAYIN ŞARTLARI..... 74

International Journal **E**ntrepreneurship and **M**anagement **I**nquiries
(JOURNAL EMI)

Volume: 2 • Number: 2 • Year: 2018

CONTENTS

ARTICLES

ADVERSE IMPACT ON AIR TRAFFIC MANAGEMENT (ATM) RESEARCH ON ERCAN AIR TRAFFIC CONTROLLER (ATCO) CANDIDATES..... 1

SIBER MOBBING: A THEORETICAL FRAMEWORK..... 21

THE CINEMA AS THE PROPAGANDA TOOL: THE RECEPTION ANALYSIS OF THE FILM OF THE GREAT DICTATOR..... 36

A STUDY OF SOCIAL ANXITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENT..... 56

ORGANIZATIONAL LOYALTY LEVELS OF DISTRICT MUNICIPAL EMPLOYEES: AKSARAY SAMPLE 65

PUBLICATION REQUIREMENTS..... 74

International **Journal E**ntrepreneurship and **M**anagement **I**nquiries
(**Journal EMI**) Dergisi
ISSN: 2602 – 3970 / Dönem / Cilt: 2 / Sayı: 2
Araştırma Makalesi

PROPAGANDA ARACI OLARAK SİNEMA: BÜYÜK DİKTATÖR FİLMİNİN ALIMLAMA ANALİZİ

Mustafa KARACA[1]

ÖZ

Charlie Chaplin'in baş rolünü oynadığı Amerikan yapımı Büyük Diktatör filmi, Amerika Birleşik Devletleri'nin henüz İkinci Dünya Savaşı'na katılmadığı bir yılda çekilmiştir. Filmin çekildiği 1940 yılında ABD tarafsız bir ülke olmasına karşın filmde, Nazizm ideolojisi ve Nazi Almanyası Lideri Adolf Hitler ağır bir eleştiriye maruz bırakılmıştır. Film ABD'de gösterime girdiği dönemde büyük ilgi görürken, Nazi Almanya'sında ise yasaklanmıştır. Filmde geçen propagandif söylemler, ABD'de Nazi karşıtı kamuoyunun oluşturulmasına neden olmuştur. Savaş sonrasında da Büyük Diktatör filmi Nazizm karşıtı söylemleriyle büyük ilgi görmeye devam etmiştir. Bu çalışmada, ABD yapımı Büyük Diktatör filminin propagandif söylemlerinin üniversite öğrencileri tarafından nasıl okunduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Stuart Hall'in "Kodlama ve Kodaçımı" bağlamında yer alan üç okuma şekli (egemen, müzakereci ve muhalif) üzerinden üniversite öğrencilerine alımlama analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, üniversite öğrencileri genel olarak filmde Nazizm karşıtı etkili bir propagandanın yapıldığını kabul etmiştir. Yine filmde yapılan propaganda ile doğru orantılı olarak, filmdeki sunum kodlarında yer alan propagandif mesajların öğrenciler tarafından egemen okuma şekli ile açımlandığı ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nazizm, Propaganda, Film, Komedi, Sinema

Jel Kod: D 83, L82

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, mkaraca@sakarya.edu.tr.*

Geliş Tarihi/ Received: 31.07.2018
Kabul Tarihi/ Accepted: 12.08.2018

THE CINEMA AS THE PROPAGANDA TOOL: THE RECEPTION ANALYSIS OF THE FILM OF THE GREAT DICTATOR

ABSTRACT

The American-made Great Dictator film, in which Charlie Chaplin starred, was made in a year when the United States had not yet attended to The Second World War. In 1940, when the film was made, although the USA was a neutral country, Nazism ideology and Nazi Germany's leader Adolf Hitler were subjected to a severe criticism in the film. The film attracted a great deal of attention during the demonstration period in the USA and was banned in Nazi Germany. The propagandistic discourse in the film led to the creation of anti-Nazi public opinion in the United States. After the war, the Great Dictator film continued to show great interest with its anti-Nazism rhetoric. In this study, it was tried to analyze how university students have read the propaganda discourse of the film of US-made Great Dictator. For this purpose, An reception analysis was conducted to university students in three reading styles (dominant, negotiator, and opponent) in the context of Stuart Hall's "Encoding,Decoding". In the light of the findings, it was generally accepted that university students made an effective propaganda against Nazism in the film. It was revealed that the propagandist messages in the presentation codes in the film were commented by the students in the form of dominant reading.

Keywords: Nazism, Propaganda, Film, Comedy, Cinema

Jel Code: D 83, L82

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, 1 Eylül 1939'da Nazi Almanyası' nın Polonya' yı işgal etmesinin ardından İngiltere ve Fransa gibi savaşa hemen dahil olmamış, 1941 yılının son günlerine kadar tarafsızlığını korumuştu. Buna karşın Amerikan medyası, Alman aleyhtarı söylemler ile Nazi Almanyası'na karşı Amerikan kamuoyunun oluşması için adete yarış içine girmişti. Nazi aleyhtarı propagandanın en yoğun görüldüğü alanlardan biri de eğlence sektörü olmuştur. Nitekim, ABD'deki hikayelerde kötü karakterlerin yerini zamanla Naziler almaktaydı; Walt Disney çizgi filmlerinde sevimli çizgi film karakterleri "zalim" Naziler'e karşı savaşmakta, Amerika'nın ünlü çizgi film kahramanı Kaptan Amerika her macerasında, dünyayı ele geçirmek isteyen Nazi lideri Adolf Hitler'im planlarını bozmaktaydı. Amerikan sinemasındaki komedi filmleri ise Nazileri dünyayı ele geçirmek isteyen çılgınlar olarak sunmaktaydı. Bu filmlerden en ünlüsü Charlie Chaplin'in başrolünü aldığı Büyük Diktatör filmidir. Filmde Nazizm ideolojisi ve Nazi lideri Adolf Hitler ağır bir eleştiriye maruz bırakılmıştır.

Büyük Diktatör filmindeki sunum kodlarında yer alan Adenoid Hynkel (Adolf Hitler) karakterinin kamuoyunda nasıl okunduğunun gösterilmesi, komedi filmlerinde oluşturulmak istenen propagandif söylemlerin başarısının ortaya çıkarılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan çalışma kapsamında Kültürel Çalışmalar geleneğinin önemli temsilcilerinden Stuart Hall'in "Kodlama-Kodaçımı"'nda yer alan üç okuma şekli (egemen, müzakereci ve muhalif) üzerinden üniversite öğrencilerine alımlama analizi gerçekleştirilmiştir. Hall'ün egemen okumada, izleyiciler kodlandığı gibi ideolojik mesajları doğrudan kabul etmektedir. Müzakereci okumada, gönderiler doğrudan kabul edilmeyip izleyici tarafından sorgulanmaktadır. Muhalif okumada ise metinde yer alan ideolojik söylemlerin tamamen izleyiciler tarafından reddedilmesidir.

Kapsamlı bir literatür taraması yapıldığında, alanda film ve diziler üzerine önemli alımlama analizi çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Bunlar içerisinde; Serttaş (2014), "V For Vendetta Filminin Alımlama Analizi ile Sinemada Televizyon" adlı çalışmada, V For Vendetta filminin nasıl alımlandığını incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, alımlama analizine katılanlar filmin temasını güncel kitle iletişim sistemi ile yorumlayarak, muhalif okuma gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Kılıç (2018) "Seyirci Deneyiminde Film Tercihini Etkileyen Motivasyonlar ve Filmlerin Alımlanması: Recep İvedik Örneği" adlı çalışmada yapılan alımlama analizi ile seyircilerin neden Recep İvedik filmini izlediğini tespit etmeye çalışmıştır. Kılıç, çalışmadaki bulguların ışığında modern kent yaşamından sıkılan bireylerin kendilerini, Recep İvedik karakteri ile özdeşleştirdikleri için filme yöneldiklerini sonucuna ulaşmıştır. Levent (2016), "Zorunlu Göçe İlişkin Belleğin Oluşmasında Filmlerin Katkısı: Dedemin İnsanları ve Bir Tutam Baharat Filmlerinin Alımlanması" adlı filmde

zorunlu göçe yönelik bireylerin düşüncelerini ortaya koyabilmek için alımlama analizi gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda, sinemanın toplumsal bellek üzerinde önemli bir rol üstlendiği ortaya konmuştur.

Literatür taraması sonucunda propaganda amaçlı çekilen filmlerin alımla analizinin yapıldığı tek çalışmanın Çakı'nın (2018b), "Komünizm İdeolojisinde Kült Lider Olgusu: Berlin'in Düşüşü Propaganda Filmi'nin Alımlama Analizi" adlı çalışma olduğu görülmüştür. Çalışmada üniversite öğrencileri üzerine yapılan alımla analizi ile 1950 yapımı Sovyet propaganda filmi "Berlin'in Düşüşü" incelenmiştir. Elde edilen bulgularda Sovyet Sineması'nda, Stalin'in kült lider olarak inşa edilmeye çalışıldığı görüşmüştür.

Diğer yandan Nazizm ideolojisi ve Adolf Hitler özelinde de alanda son yıllarda belirli araştırmaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Çakı (2018a), "Nazi Almanyası Etkisindeki İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin Propaganda Posterleri Üzerine İnceleme" adlı çalışmada Nazi Almanyası'nın işgali altındaki İtalya'da uygulanan propaganda faaliyetlerini incelemiştir. Çalışma sonucunda, Nazilerin propaganda amaçlı Müttefik Devletleri'ne yönelik nefret söylemine yer verdiği görülmüştür. Çakı (2018c) "Mitinglerin Propagandadaki Rolü: Nürnberg Mitingleri'ne Ait Fotoğrafların Göstergebilimsel Analizi" adlı çalışmada Nazilerin propaganda amaçlı mitinglerden nasıl yararlandığını incelemiştir. Çalışmada mitinglerin Nazizm ideolojisinin kitleler üzerindeki etkisini arttırmak amacıyla başarılı bir şekilde kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Zorlu vd. (2017), "Türk Sinemasında Nazizm İdeolojisi:'Kırımlı' Filmi ve Göstergebilimsel Analizi" adlı çalışmasında Türk sinemasında Nazizm ideolojisinin nasıl konu edildiği araştırılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, Nazizm'in Türk sinemasında ağır bir şekilde eleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tanyeri Mazıcı ve Çakı (2018), "Adolf Hitler'in Korku Çekiciliği Bağlamında Kamu Spotu Reklamlarında Kullanımı" adlı çalışmada ise Adolf Hitler'in kamu spotu reklamlarında korku çekiciliği boyutunda nasıl kullanıldığını göstergebilimsel analiz yöntemi kullanarak incelemiştir. Elde edilen verilere göre Hitler'in kamu spotu reklamlarında "tehlike","soykırım" ve "ölüm" metaforları içerisinde kullanıldığı bulunmuştur. Çakı ve İspir (2018), "Adolf Hitler'in Reklamlarda Kullanımı: Mercedes ve Biomen Reklamları Üzerine İncelemesi" adlı çalışmada da Hitler'in reklamlarda kullanılmı Türkiye ve Almanya özelinde inceledi. Çakı ve Gülada (2018), "Vichy Fransası'nda İşgal Propagandası" adlı çalışmada Nazi Almanyası'nın Vichy Fransası'nda uyguladığı işgal propagandasını ele aldı. Çakı vd. (2018), "Horst-Wessel Propaganda Marşı Üzerinden Nazizm İdeolojisinin İnşası" adlı çalışmada Nazizm ideolojisinin inşasında marşların propaganda amaçlı kullanımını ele almıştır. Çalışma sonucunda propaganda marşlarında Hitler'in kült lider olarak inşa edilmeye çalışıldığı ortaya çıkmıştır. Erol vd. (2017), "Hitler Dönemi Eğitim Yapısındaki Otokrasinin Eleştirisi: Die Welle Filmi

Üzerine Göstergebilimsel İnceleme" adlı çalışmada Hitler dönemi eğitim yapısı ele alınmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, günümüzde Alman sinemasında Hitler dönemi eğitim yapısının ağır bir eleştiriye maruz kaldığı gözlemlenmiştir.

Alanda yapılan çalışmalarda, propaganda disiplininin alımlama analizi ile izleyiciler üzerindeki etkisini ortaya koyan herhangi bir çalışmanın yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu açıdan çalışmada, sinemada yapılan propagandanın izleyiciler üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve izleyicilerin Stuart Hall'ün "Kodlama-Kodaçımı" içinde hangi okuma biçimiyle propagandif mesajları alımlandığının ortaya konması alanda çalışmanın öncü olması bakımından önem taşımaktadır.

1. ALIMLAMA ANALİZİ VE STUART HALL'ÜN "KODLAMA-KODAÇIMI" KURAMI

Alımlama kavramı, izleyicilerin medyada yayınlanan iletiler ile ilgili yorumları, algıları, anlam üretimleri ve genel kavrayışlarına işaret eden bir olgudur. Alımlama analizi de, televizyon aracılığıyla yayınlanan programların (film, dizi, haber bülteni vb.) oluşturduğu anlamlar ile izleyiciler tarafından üretilen anlamlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan bir yöntemdir (Şeker, 2009:106). Alımlama analizi, kültürler ve demografik farklılıklar içerisinde bulunan izleyenlerin yorumları arasındaki farklılıkları da ortaya çıkarmaya çalışır (Johnson ve ark., 2009:545). Alımlama analizinde hedef, izleyici kitledir (Akova, 2017:24). Alımlama analizi günümüzde pek çok disiplin tarafından kullanılan bir analiz metodu haline gelmiştir (Becerikli, 2012:165). Alımlama analizinde izleyicilerin programa yönelik görüşleri ön plana çıkarılır. İdeolojik anlam örgüsü içerisinde verilen mesajları kendi bilgi ve deneyimleri ölçüsünde nasıl yorumladığı açıklanmaya çalışılır.

Teknolojik ve toplumsal gelişmeler, kitle iletişim araştırmalarında da yeni değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler ile birlikte ana akımın izleyiciye biçtiği pasif rolün, izleyici lehine aktif olarak değiştiği yönündeki fikirlerin de ortaya atılmaya başlandığı görülmektedir. Bu fikirlerin öncülerinden biri de Stuart Hall'dür (Toruk ve Sine, 2015:459-460). Nitekim, Hall'a göre ana akım yaklaşımının kısıtlılıklarına karşı eleştirel yaklaşım önemli çözümler ortaya koyabilmektedir (Özçetin, 2010:18). Hall, izleyicilerin kendi ürettikleri anlamlar boyutunda verilen mesajları analiz ettiğini savunur. Kültürel Çalışmalar geleneğinden gelen Hall'ün ortaya koyduğu "Kodlama-Kodaçımı" Kuramı'na göre izleyici kitle verilen mesajı üç temel üzerinden okumaktadır; egemen okuma, müzakereci okuma, muhalif okuma (Şeker ve Şimşek, 2012:114). Egemen/hakim okumada, izleyiciler verilen mesajı olduğu gibi kabul etmektedir. İzleyici verilen mesajı kayıtsız olarak doğru kabul eder. İzleyiciye göre anlatılmak istenenler, gerçekleri yansıtmaktadır. Müzakereci/tartışmalı okumada ise izleyiciler egemen okumaya göre daha temkinlidir. Program içerisinde verilen mesajlara eleştirel bir dille yaklaşırlar.

Sunum kodlarında belirtilen her bilgiyi doğru kabul etmezler. Muhalif okumada ise izleyen tamamen mesajlara karşıt bir pencereden bakar. İzleyici ideolojik söylemde verilenleri reddeder. Sunulan mesajların doğruyu yansıtmadığına inanır.

Hall, kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilginin izleyici tarafından olduğu gibi kabul edildiği dönemin bittiğini savunur. Yeni dönemde, mesajların yorumlanmasında öncü rol tamamen izleyiciye bırakılmaktadır. Hatta, Hall egemen bir dil içerisinde verilen sunumların bile izleyen tarafından karşı çıkılarak yorumlanabileceğini savunur (Medin, 2016:101). Sunumlar içerisinde verilen mesajlar, izleyenin fikirleri ile tekrar inşa edilmektedir (Wood, 2007:76). Özetle, Hall (2001:43), izleyenlerin yaşadıkları kültürel değerler boyutunda, sunumlar içerisinde verilen ideolojik mesajlara farklı tepki ve yorumlar yapabilmektedir.

Çalışma kapsamında analiz edilen Büyük Diktatör filminde, İletişim Fakültesi'nde öğrenim gören üniversitesi öğrencilerinin sunum kodlarında verilen anlam örgülerini hangi okuma biçimleri içerisinde yorumlayacakları ortaya çıkarılmaya çalışmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde Büyük Diktatör filminin propagandif mesajları, Stuart Hall'ün Kodlama-Kodaçımı kuramında ortaya koyduğu üç okuma şekli (egemen, müzakere ve muhalif) bağlamında üniversite öğrencileri üzerine yapılan alımlama analizi ile incelenecektir.

2. 1. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen 1940 ABD yapımı Büyük Diktatör Filmi'nde, üniversite öğrencilerinin filme yönelik fikirleri ve film içindeki sunum kodlarını nasıl okudukları yapılan alımlama analizi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında en sağlıklı verilere ulaşılabilmek için öğrencilere gruplar halinde Büyük Diktatör filmi izletilmiştir. Her öğrencinin filmi izlemesine özellikle özen gösterilmiştir. Analize katılan öğrencilerin en önemli ayırt edici değişkeni cinsiyetleridir. Çalışmaya katılan N.T.,P.A.,G.A.,İ.K. ve Z.K kız öğrenciler, M.G., İ.Ş., A.K., A.D. ve A.G. ise erkek öğrencilerdir.

Her öğrenciye toplam 9 soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin yanıt verirken birbirlerinden etkilenmemeleri için her öğrenci için ayrı bir görüşme yapılmıştır. Çalışma kapsamında hazırlanan soruların filmin bütününe genellenebilir olmasına dikkat edilmiştir. Çalışma boyunca tüm katılımcıların doğal ortamda bulunmaları için çaba gösterilmiştir. Katılımcıların verecekleri tüm yanıtlarda her hangi bir baskı hissetmemeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

2. 2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, kamuoyunun etkilenmesi sürecinde filmlerin propaganda amacıyla kullanılmasının izleyenler üzerinde nasıl etki oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, olumsuz propagandası yapılan kişi veya kişilere yönelik propagandif mesajlarda güldürü unsurunun bulunmasının ne kadar etkili olduğunun ortaya koyulması da çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Bu açıdan Stuart Hall "Kodlama-Kodaçımı Kuramı" çerçevesinde katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda katılımcıların filmde verilen propagandif söylemleri nasıl yorumladıkları açıklanmaya çalışılmıştır.

2. 3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni, filmlerde propaganda mesajlarına maruz kalan herkesi kapsamaktadır. Bu açıdan çalışmanın evrenine ulaşma şansının olmaması nedeniyle, çalışma belirlenen örneklem üzerinden yapılmıştır. Alımlama analizi, İletişim Fakültesi'nde öğrenim gören 10 üniversite öğrencisi (5 kız, 5 erkek) üzerinden gerçekleştirilmiştir. Analizler, öğrenciler ile yapılan derinlemesine görüşme şeklinde gerçekleşmiştir. Çalışmada İletişim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin seçilmesindeki temel amaç; öğrencilerin İletişim ve Propaganda dersi kapsamında propaganda kavramını ve propaganda türlerini (beyaz, gri, kara propaganda) ayrıntılı bir şekilde öğrenmeleri ve propaganda konusuna vakıf olmalarıdır. Bu açıdan öğrencilerin filmde verilmek istenen propagandif mesajları daha iyi alımlayacakları ve çalışma sonucunda daha sağlıklı verilere ulaşılacağı düşünülmektedir.

2.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın evreni, propaganda amacıyla kurgulanmış tüm filmleri kapsamaktadır. Buna karşın örneklem olarak yalnızca 1940 ABD yapımı Büyük Diktatör filminin örneklem olarak seçilmesi çalışmanın temel sınırlılığını meydana getirmektedir. Diğer yandan alımlama analizinin yalnızca 10 üniversite öğrencisi üzerinden gerçekleştirilmesi de çalışmanın diğer önemli sınırlılığını meydana getirmektedir.

2.5. Çalışmanın Önemi

Çalışma;

-Komedi filmlerinde oluşturulmak istenen propagandanın izleyenler tarafından fark edilip edilmediğini açıklamak,

- Komedi filmlerinde oluşturulmak istenen propagandanın izleyiciler tarafından nasıl alımlandığını ortaya koymak,

-Komedi filmlerinin propaganda amaçlı kullanımının nasıl yorumlandığını göstermek,

-Komedi filmlerinde izleyenlerin yapılan propagandaları hangi propaganda türü (kara, gri, beyaz) olarak algıladığını ortaya koymak,

-Komedi filmlerindeki propaganda söylemlerinin kamuoyunu etkilemedeki rolünü açıklamak çalışmayı önemli kılmaktadır.

2.6. Çalışmanın Soruları

Çalışma kapsamında;

-Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde verilen propagandif mesajları algılayabilmekte midir?

-Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde olumsuz propagandasının yapıldığı kişi veya kişileri algılayabilmekte midir?

-Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde hangi propaganda türünün (beyaz propaganda, gri propaganda, kara propaganda) kullanıldığını düşünmektedir?

-Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde Amerikan kamuoyunun olumsuz yönde etkilendiğini düşünmekte midir?

-Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde yer alan sunum kodlarındaki propagandif mesajları gerçekçi bulmuş mudur?

-Üniversite öğrencileri komedi filminin propaganda unsuru olarak başarı sağlayacağını düşünmekte midir?

2.7. Büyük Diktatör Filminin Alımlama Analizi

Çalışmanın bu bölümünde Büyük Diktatör filmi hakkında genel bilgiler verilmiş, ardından da filmdeki propagandif mesajlar, Stuart Hall'ün Kodlama-Kodaçımı kuramında ortaya koyduğu üç okuma şekli (egemen, müzakere ve muhalif) bağlamında üniversite öğrencileri üzerine yapılan alımlama analizi ile incelenmiştir.

2.7.1. Büyük Diktatör Filminin Künyesi

Yönetmen: Charles Chaplin, Wheeler Dryden

Yapımcı: Charles Chaplin

Senarist: Charles Chaplin

Oyuncular: Charles Chaplin, Paulette Goddard, Jack Oakie

Cinsi: Sinema filmi

Renk: Siyah-beyaz

Yapım yılı: 15 Ekim 1940, ABD

Süre: 124 dakika

Dil: İngilizce

Filmin Afişi

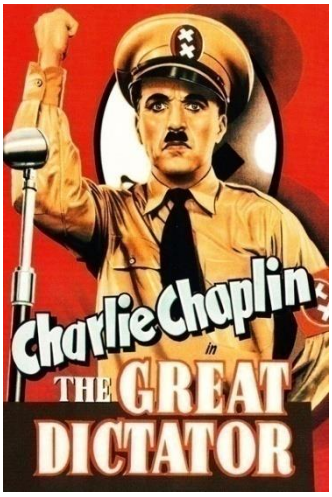

Kaynakça: (Rogerebert, 2018).

2.7.2. Büyük Diktatör Filminin Özeti

Charlie Chaplin, filmde diktatör Adenoid Hynkel (Adolf Hitler) ve Yahudi bir berber olmak üzere iki tiplemeyi canlandırmaktadır. Yahudi Berber, Birinci Dünya Savaşı'nda Tomania (Almanya) için savaşır. Savaşta bir Alman subayının (Schultz) hayatını kurtarır. Fakat geçirdiği uçak kazası nedeniyle yıllarca hastanede yatar. Bu nedenle Tomania'nın başına geçen Adenoid Hynkel ve yönetiminin Yahudilere karşı girişmiş olduğu şiddet eylemlerinden habersizdir. Bir gün hastaneden kaçar ve evine gelir. Kapısında Yahudi yazısı yazılıdır. Hynkel'in adamları ile kavga ederken onu hayatını kurtardığı Schultz gelir ve onu kurtarır. Gerçekleri öğrenen berber Hannah adında bir kıza aşık olur. Bu sırada Adenoid Hynkel (Adolf Hitler), Herring (Hermann Goering) ve propaganda bakanı Garbitsch (Joseph Goebbels) Yahudi mallarına el koymakta ve tüm dünyayı fethetme planı

yapmaktadır. Getto'da yaşam zordur. Hynkel'i eleştiren Schultz tutuklanır. Hannah ve beraberindekiler Avusturya'ya göç ederler. Hynkel, Bacteria (İtalya) ülkesinin diktatörü olan Benzini Napoloni (Mussolini) iler görüşür. Hynkel, Napoloni'den önce Avusturya'yı işgal etmek ister, bunun için tebdil-i kıyafet giderek, Avusturya sınırında bekleyen ordusunun başına geçmeye karar verir. Toplama kampından kaçan berber ve Schultz, tesadüfen Avusturya sınırında Hynkel'i bekleyen Tomania ordusu ile karşılaşır. Ordudakiler, berberi Hynkel sanırlar. Berber de ordunun başına geçer. Gerçek Hynkel'de berber sanılır, tutuklanır ve hapse atılır. Hynkel kılığındaki berber Avusturya'yı işgal eder. Schultz ile birlikte berber Tomania'nın başkentine gider ve yönetimi devralır. Tüm Tomania halkı onun Avusturya işgali hakkında konuşmasını beklerken o büyük bir cesaret örneği göstererek, tüm dünyaya barış çağrısı yapar. Berber'in anti-nazi propagandası olarak değerlendirilen konuşması şu şekildedir:

"Askerler! Zorbalara itaat etmeyin. Onlar sizi eziyor; düşüncelerinizi, hislerinizi ve hareketlerinizi planlıyor, sizi koyun yerine koyuyorlar. Sizi aç bırakıp, hayvan terbiye eder gibi şartlandırıp topun ağzına sürüyorlar. İnsanlıktan çıkmış, beyni ve kalbi makineleşmiş kişilere teslim olmayın. Sizde nefret yok, sevilmeyen kişiler nefret eder ancak. Askerler! Esirlik için değil, hürriyet için savaşın. Şöyle der Luka İncili'nin 17. bölümünde "Tanrının krallığı insanın içindedir" Bir kişiye, bir gruba değil, herkese açıktır. Siz insanlar, makineleri yaratacak güçtesiniz, mutluluğu yaratacak güçte. Bu güçle yaşamı hür ve güzel yapın, harika bir maceraya dönüştürün".

2.7.3. Filmin Konu Edildiği Döneme Genel Bakış

Alman ordularının 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'ya saldırısının ardından İngiltere ve Fransa kısa bir süre sonra Nazi Almanyası'na savaş açtı (Hart, 2015:37). Bu süreçte ABD tarafsızlığını ilan ederek, savaşın dışında kalmaya çalıştı. Buna karşın, 1939 yılında Alman-Sovyet saldırmazlık paktının imzalanması, ABD'nin savaşa yönelik savunma önemlerini arttırdı (Kissenger, 2010:337). Hitler, 1940 yılında başta Fransa olmak üzere Avrupa'nın önemli bir kısmını işgal etmiş durumdaydı (Eberle ve Uhl, 2017:108). Nazilerin Avrupa'daki tüm ilerleyişine karşın, ABD'de hakim olan görüş savaştan uzak kalma yönündeydi (Taylor, 1996:104). Bu süreçte Amerikan yönetiminin aldığı tarafsızlık kararına karşın, ABD'de anti-Nazi pek çok yazılı ve görsel ürün piyasaya sürülmekteydi. Naziler Amerikan kamuoyunda büyük bir eleştiriye maruz bırakılmaktaydı.

1941 yılında Japon İmparatorluğu'nun Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı gerçekleştirdiği Pearl Harbor baskınından dört gün sonra Nazi Almanyası ABD'ye savaş açtı (Caplan, 2017:262). ABD'nin savaşa dahil olduğu 1941 yılının Aralık ayında Almanlar, Avrupa kıtasının büyük bir kısmı ile Afrika kıtasının kuzey bölümünü elle geçirmiş durumdaydılar. Alman Wehrmacht kuvvetleri

Avrupa'da Sovyetler'in başkenti Moskova'ya, Afrika'da ise Mısır sınırlarına kadar ilerlemişlerdi (Macksey, 2012:79). Hitler'in ABD'ye savaş ilan etmesiyle birlikte Amerikan kamuoyu Nazi Almanyasına karşı tek vücut haline geldi (Fussell, 1990:138). ABD ve Almanya arasındaki savaş durumu 1945 Mayıs'ında Nazilerin kayıtsız şartsız teslimine kadar sürdü (Keegan, 2011:415).

2.7.4. Katılımcıların Değerlendirmeleri ve Yorumları

Bu bölümde analize katılan 5 erkek, 5 kız toplam 10 öğrenciye çalışma kapsamında hazırlanan 6 başlık (filme ilişkin görüşler, propaganda alımlaması, gerçeklik alımlaması, karakterlerin alımlaması, kamuoyu etkileme alımlaması, komedi ve propaganda alımlaması) temelinde 9 soru yöneltilmiştir. Filmde yansıyan sunum kodlarında oluşturulmak istenen propagandif söylemlerin nasıl okundukları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2.7.4.1. Büyük Diktatör Filmine İlişkin Genel Görüşler

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerine ilk olarak film hakkındaki genel görüşleri sorulmuştur. Kız öğrenciler filmi başarılı bir propaganda filmi olarak değerlendirmişlerdir.

N.T.: Komedi tarzında diktatörlüğü, diktatörlüğün doğurduğu kötü sonuçların insanlara etkileri, karşı koyanların uğradığı muameleleri çok güzel ve etkili bir şekilde anlatmış. Her şeyin özeti Yahudi berberin filmin sonundaki konuşması, muhteşem.

P.A.: Film tek kelimeyle harikaydı. Komedi yoluyla bir çok mesaj veriyor. İnsanlar, sıkılmadan gerçekleri güzel bir şekilde izleme şansı bulmaktadır.

G.A.: Filmde 1918 gerçeklerini komedi yoluyla ortaya koymaya çalışılmış. Halka yapılan kötü ve iyi, her şeyi anlatmaya çalışmışlardır.

İ.K.: Muhteşem. Bir komedi filmi olarak diktatörlüğü çok güzel anlatmış.

Z.K.: İyi ve kötü tüm gerçekleri beyaz propaganda yöntemini kullanarak anlatmışlardır. Komedi ağırlıklı bir film yapmışlar.

Erkek öğrenciler de, kız öğrenciler gibi filmi başarılı bir propaganda filmi olarak değerlendirmişlerdir.

M.G.: 1918 yılından sonra Almanya'daki Yahudiler üzerinde nasıl propaganda yapıldığını anlatmaktadır.

İ.Ş.: İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilere karşı yapılan propaganda filmi.

A.K.: Propagandayı komik unsurlar ile mizahi bir dille anlatarak gerçekleri yansıtıyor.

A.D.: Film Nazi Almanyası ile dalga geçme odaklıdır. Başarılı bir biçimde konular işlenmiştir. Komedi filmi olmasının yanı sıra faşizme karşı propaganda filmidir.

A.G: Başarıyla yapılmış bir komedi filmi olmasına rağmen propagandayı yansıtmıştır.

Genel olarak öğrencilerin izlenimleri, Büyük Diktatör filminin başarılı bir şekilde çekilmiş bir propaganda filmi olduğu yönündedir.

2.7.4.2. Büyük Diktatör Filmine İlişkin Propaganda Alımlaması

Çalışmanın bu bölümde film içerisinde yoğun bir şekilde propaganda yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa ne tür bir propagandanın (beyaz propaganda, gri propaganda, kara propaganda) yapıldığı sorulmuştur. Kız öğrencilerin hepsi filmde yoğun bir şekilde propaganda yapıldığını, yapılan propagandanın ise beyaz propaganda olduğunu ifade etmişlerdir.

N.T.: Filmde propaganda yapıldığını düşünüyorum. Beyaz propaganda, iyi ve kötü gerçekleri anlatır.

P.A.: Evet. Hem de komedi yoluyla. Beyaz propaganda.

G.A.: Evet. Düşünüyorum. Konuşmalar yaparak, radyo yoluyla halka bir şeyler aktarmaya çalışıyor. Beyaz propaganda, iyi ve kötü tüm gerçekleri anlatmış.

İ.K.: Evet. Beyaz propaganda yapıldığını düşünüyorum. Beyaz Propaganda.

Z.K.: Evet. Düşünüyorum. Diktatörlüklerini komedi ağırlıklı bir film üzerinden belirtiyorlar. Beyaz Propaganda, iyi ve kötü tüm gerçekleri anlatıyor.

Erkek öğrenciler, kız öğrenciler gibi filmde yoğun bir şekilde propaganda yapıldığını kabul etmektedir. Buna karşın kız öğrencilerden farklı olarak yapılan propaganda türü ile ilgili farklı görüşler belirtmişlerdir. Öğrencilerden ikisi gri, ikisi beyaz, biri ise kara propagandanın yapıldığını ifade etmiştir.

M.G.: Kesinlikle yapılmaktadır. Gri propaganda yapılmaktadır. Filmde sadece Yahudilere yapılanların altı çizilirken, Hitler'in uygulamalarına vurgu yapılıyor.

İ.Ş.: Evet. Gri propaganda.

A.K.: Evet. Beyaz Propaganda.

A.D.: Evet düşünüyorum. Askeri diktatörlük ile kendisini belli etmiştir. Hitler konuşmalarının iyi mi kötü mü olduğunu propaganda bakanına sormaktadır. Kara propaganda.

A.G: Evet. Beyaz propaganda, iyi ve kötü tüm gerçekleri anlatır.

2.7.4.3. Büyük Diktatör Filmi'ne İlişkin Gerçeklik Alımlaması

Filmi izleyen öğrencilere sorulan diğer bir soru ise filmin gerçeği yansıtıp, yansıtmadığı ile ilgilidir. Kız öğrencilerin üçü filmde gerçeklerin kısmen yansıtıldığını, ikisi ise filmin tamamen gerçekleri yansıttığını söylemektedir.

N. T.: Daha fazlası da var. Film sadece küçük bir etkisi yansıtıyor.

P.A.: Yazan olayları bütün çıplaklığı ile vermemiş olsa da yansıtmış. Ama ince sahnelerle.

G.A.: Doğrular bir nevi de olsa yansıtıyorlar. Fakat insanlara komedi yoluyla anlatılmaya çalışıyorlar.

İ.K.: Kısmen de olsa doğru yansıtıyor.

Z.K.: Doğru yansıtılıyor.

Erkek öğrenciler kız öğrencilerin aksine, filmde gerçeklerin yansıtılması ile ilgili ortak bir fikre sahip değildir. Erkelerden ikisi filmin tamamen gerçekleri yansıttığını, birisi kısmi olarak gerçekleri yansıttığını, ikisi ise gerçekleri yansıtmadığını ifade etmiştir.

M.G.: Filmde yaşananlar kısmen doğru yansıtılıyor. Daha eleştirel bir dil kullanılmıştır.

İ.Ş.: Doğruyu yansıtıyor.

A.K.: Hitler'in karakteri abartılı şekilde gösterilmiş. İnsanların sosyal yaşamındaki zorlukları iyi yansıtılmış.

A.D.: Her ne kadar film olsa da gerçeği yansıtmaktadır. Film doğruları komedi şeklinde de olsa iyi bir şekilde aktarmıştır.

A.G: Doğruyu yansıtmıyor.

2.7.4.4. Büyük Diktatör Filmi'ne İlişkin Karakterlerin Alımlaması

Katılımcılara, filmde Charlie Chaplin'in oynadığı iki karakter (Yahudi Berber, Adenoid Hynkel) ile ilgili yorumlar yapılması istenmiştir. Filmdeki Yahudi Berber karakteri, hem erkek hem de kız öğrenciler tarafından komik ve iyi niyetli olarak değerlendirilmiştir.

Yahudi Berber:

N. T.: Komik, sakar fakat karşı koyacak kadar cesur, sevimli ve haksızlığa karşı mücadeleci.

P.A.: Komik ve cesaretli.

G.A.: Komik ve cesaretli.

İ.K.: Çok mülayim. Savaş karşıtı kendi halinde, iyi niyetli.

Z.K.: Özgürlükçü. Kendisinin ve yurttaşlarının hakkını savunan biri.

M.G.: Başlarına ne geleceğini anlamayan adam, ne düşüneceğini, ne yapacağını anlamamaktadır.

İ.Ş.: Çok iyi oluşturulmuş karakter.

A.K.: İyi niyetli ve saflığı ile ön planda.

A.D.: Çok iyi oluşturulmuş karakterler.

A.G: Çok komik sahnelerdi.

Hynkel ile ilgili görüşleri sorulduğunda ise öğrenciler genel olarak olumsuz yorumlarda bulunmuşlardır. Öğrenciler, Hynkel ile ilgili deli, çılgın, beceriksiz, egosu yüksek ve zavallı gibi yorumlarda bulunmuştur. Hynkel ile ilgili olumlu yorumda bulunan öğrencilerin sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Elde edilen bu bulgulardan, filmde Hynkel ile ilgili verilmek istenen mesajın üniversite öğrencileri tarafından egemen okuma şekliyle kabul edildiği gözlemlenmektedir.

Adenoid Hynkel (Adolf Hitler):

N. T.: Balon sahnesi aslında, güç, iktidar, hırs, ego vd. sahip olsa da bir gün sönüp kalıyor, zavallı bir adam.

P.A.: Hitler'i bana sevdiren tek adam. Deli.

G.A.: Hırslı, iktidar hırsı.

İ.K.: Dengesiz, çılgın, beceriksiz.

Z.K.: Baskı ile insanları etkisi altına almaya çalışan bir diktatördür.

M.G.: Diktatör insanları korkuyla yönetiyor.

İ.Ş.: Hitler'i kopya ediyor.

A.K.: Narsist ve güç aşığı.

A.D.: Gayet başarılıydı.

A.G: Narsist.

Filmde hangi karakterin yerinde olmak istersiniz şeklindeki soruya ise katılımcılardan farklı yanıtlar gelmiştir. Kız öğrencilerin üçü Yahudi Berber'in, ikisi ise Hannah'ın yerinde olmak istediklerini söylemiştir. Buna karşın, erkeklerin üçü Hitler'i temsil eden Hynkel'in, ikisi ise Yahudi Berber'in yerinde olmak istediklerini söylemişlerdir. Erkek katılımcıların Hynkel'in yerinde oynamak istemeleri, filmde verilen tüm olumsuz mesajların erkekler tarafından kabul edilmesine karşın erkeklerin muhalif bir okuma şeklini benimsediklerini ifade etmektedir.

N. T.: Yahudi Berber

P.A.: Hannah.

G.A.: Hannah

İ.K.: Yahudi Berber.

Z.K.: Yahudi Berber.

M.G.: Diktatör rolünde oynamak isterdim.

İ.Ş.: Charlie Chaplin -Berber

A.K.: Filmde diktatör olmak isterdim.

A.D.: Hitler rolü

A.G: Charlie Chaplin -Berber

3.7.4.5. Büyük Diktatör Filminin Kamuoyunu Etkilemesine Yönelik Alımlama

Filmin kamuoyu üzerindeki etkisi sorulduğunda ise, kız ve erkek öğrencilerin hepsi filmin kamuoyunun görüşleri üzerinde etki oluşturabileceğini söylemiştir.

N. T.: Etkilemiştir.

P.A.: Sonuçta gerçek olan bir şeyi ele almış. Ki az bile gösterilmiş.

G.A.: Evet düşünüyorum. Almanlarla alay etmişler. Hitler'in yapmayacağı şeyleri filmde yapmış gibi göstermişlerdir.

İ.K.: Evet. Düşünüyorum.

Z.K.: Evet. Düşünüyorum.

M.G.: Evet, kesinlikle olumsuz etkiler.

İ.Ş.: Evet etkili olduğu kesin.

A.K.: Evet düşünüyorum.

A.D.: Evet düşünüyorum. Amerika savaşmadan önce medya aracılığıyla haklılığını kanıtlama yoluna gider.

A.G: Evet

2.7.4.6. Büyük Diktatör Filmi Komedi ve Propaganda Alımlaması

Komedi filmlerinin propaganda amaçlı kullanımı hakkındaki temel görüşleri sorulduğunda, katılımcıların hepsi komedi unsurunun propaganda mesajlarının etkisini arttırabileceği yönünde görüş bildirmiştir.

N. T.: Evet. Düşünüyorum. Çünkü komik ve sevimli gösterecek olayları dikte etmek, benimsetmek ve sevdirmek her zaman için daha başarılı olur.

P.A.: Kesinlikle. Hatta daha da başarılı olur. Çünkü insanların nabzını ölçmek önemlidir.

G.A.: Evet, güldürerek insanlara bir şeyler aktarılıyor.

İ.K.: Evet. Bu filmde gayet başarılı olmuş.

Z.K.: Başarılı olacağını düşünüyorum.

M.G.: Evet. Kesinlikle dönemine göre başarı sağlamıştır.

İ.Ş.: Evet dalga geçerek propaganda yapıyor.

A.K.: Propagandaya mizahın katılması ilgi çekici olup başarı sağlayabilir.

A.D.: Evet. Sadece belgeseller değil. Komedi hiciv yolu ile mesajların verilmesi ve propagandanın kullanılması başarıya götürmüştür.

A.G: Evet

SONUÇ

Filmi izleyen tüm öğrenciler filmi beğenmiş ve başarılı bulmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin hepsi filmde propaganda yapıldığını kabul etmektedir. Buna karşın yapılan kız ve erkek öğrencilerin yapılan propaganda türü hakkında farklı görüşleri bulunmaktadır. Kız öğrencilerin tamamı filmde beyaz propaganda yapıldığını belirtmekte, filmde verilen tüm mesajların gerçek olduğunun altını çizmektedir. Bu açıdan kız öğrencilerin Hall'ün egemen okuma şeklini benimseyerek, filmde verilen tüm ideolojik kodlamaları olduğu gibi kabul ettikleri görülmektedir. Buna karşın filmde yapılan propagandayı erkek öğrencilerin ikisi beyaz propaganda (egemen okuma), ikisi gri propaganda (müzakereci okuma) ve birisi de kara propaganda (muhalif okuma) olarak değerlendirmiştir. Genel manada değerlendirildiğinde ise öğrenciler filmde beyaz propaganda yapıldığını söylemektedir.

Analize katılan öğrencilerden filmin genel manada gerçekleri yansıtıp yansıtmadığı sorulmuştur. Kız öğrencilerin üçü filmin kısmi olarak gerçekleri yansıttığını (müzakereci okuma) söylerken, yalnızca iki tanesi filmin tamamen gerçekleri yansıttığını (egemen okuma) söylemiştir. Erkek öğrencilerin ise ikisi filmin tamamen gerçekleri yansıttığı (egemen okuma), ikisi kısmi olarak yansıttığı (müzakereci okuma) biri de gerçekleri yansıtmadığını (muhalif okuma) belirtmiştir.

Hem erkek hem de kız öğrenciler Yahudi Berber'in filmde olumlu yönleriyle değerlendirmişlerdir. Buna karşın Hynkel ile ilgili görüşleri sorulduğunda ise öğrenciler genel olarak olumsuz yorumlarda bulunmuşlardır. Öğrenciler, Hynkel ile ilgili deli, çılgın, beceriksiz, egosu yüksek ve zavallı gibi yorumlarda bulunmuştur. Hynkel ile ilgili olumlu yorumda bulunan öğrencilerin sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Elde edilen bu bulgulardan, filmde Hynkel ile ilgili verilmek istenen mesajın üniversite öğrencileri tarafından egemen okuma şekliyle kabul edildiği gözlemlenmektedir. Öğrenciler filmde olumsuz olarak gösterilen kişileri algılayabilmektedir. Üniversite öğrencileri Büyük Diktatör filminde yer alan sunum kodlarındaki propagandif mesajları genel manada gerçekçi bulmuştur.

Çalışma kapsamında elde edilen en ilginç bulgulardan birisi, "Filmde hangi karakterin yerinde olmak istersiniz?" sorusuna verilen yanıttır. Kız öğrencilerin üçü Yahudi berber, iki ise Hannah rolünde oynamak istediklerini belirtmişlerdir. Filmde olumlu karakterler olarak yansıtılan Yahudi Berber ve Hannah'ın kız öğrenciler tarafından tercih edilmesi, kızların filmde egemen okumayı gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Buna karşın erkek öğrencilerin ikisi Yahudi Berber'in yerinde

olmak isterken, üçü Hynkel'in (Hitler) yerinde olmak istediklerini belirtmiştir. Bu sorudan hareketle analize katılan erkeklerin ikisinin egemen, üçünün ise muhalif okuma gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir.

Filmin kamuoyu üzerindeki etkisi sorulduğunda ise, kız ve erkek öğrencilerin hepsi filmin kamuoyunun görüşleri üzerinde etki oluşturabileceğini söylemiştir. Komedi filmlerinin propaganda amaçlı kullanımı hakkındaki temel görüşleri sorulduğunda, katılımcıların hepsi komedi unsurunun propaganda mesajlarının etkisini arttırabileceği yönünde görüş bildirmiştir.

Çalışmada alımlama analizi yapılan Büyük Diktatör filmine yönelik Stuart Hall'ün egemen, müzakereci ve muhalif üç okuma şeklinin de gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Buna karşın filme yönelik öğrencilerin genel olarak egemen okuma gerçekleştirdikleri saptanmıştır. Çalışma, propaganda amaçlı çekilen filmlerin kitleler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Buna karşın gelecek çalışmalarda günümüzde çekilen dizi ve filmlerin taşıdıkları propagandif mesajların, daha farklı demografik özelliklere sahip katılımcılar üzerinden alımlama analizinin yapılmasının alana daha da fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akova, S. (2017). Sigarayı bırak, hayatı bırakma sloganlı kamu spotları örneklemlerinin alımlama analizi yöntemi ile incelenmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 1(2), 15-36.

Becerikli, S. Y. (2012). Sağlık iletişimi çalışmalarında alımlama analizinin kullanımı: odak grup çalışması yoluyla kamu kampanyaları ve reklam metinlerine ilişkin çapraz bir okuma pratiği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* (43), 163-177.

Caplan, J. (2017). *Hitler almanyası* 1933-1945, İdem Erman (Çev.). İstanbul: İnkılap Yayınları.

Çakı, C. (2018a). Nazi almanyası etkisindeki italyan sosyal cumhuriyeti'nin propaganda posterleri üzerine inceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* 11(2), 252-272.

Çakı, C. (2018b). Komünizm ideolojisinde kült lider olgusu: berlin'in düşüşü propaganda filmi'nin alımlama analizi. E*ge Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi,* (9), 94-113.

Çakı, C. (2018c). Mitinglerin propagandadaki rolü: nürnberg mitingleri'ne ait fotoğrafların göstergebilimsel analizi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi,* 5(1), 59-79.

Çakı, C. ve Gülada, M. O. (2018). Vichy fransası'nda işgal propagandası. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 7(1), 53-80.

Çakı, C., Doğan, D. K., & Yılmaz, N. (2018). Horst-Wessel propaganda marşı üzerinden nazizm ideolojisinin inşası. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,* 2018(46), s.89-110.

Çakı, C. & İspir, İ. (2018). Adolf Hitler'in reklamlarda kullanımı: mercedes ve biomen reklamları üzerine incelemesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(1), 114-127.

Eberle, H. ve Uhl, M. (2017). *Hitler kitabı.* Mustafa Tüzel, (Çev.). İstanbul:Alfa Yayınları.

Erol, E. G., Cerrahoğlu, N., & Çakı, C. (2017). Hitler dönemi eğitim yapısındaki otokrasinin eleştirisi: die welle filmi üzerine göstergebilimsel inceleme, *IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi,* Ordu, 1234-1249.

Fussell, P. (1990). *Wartime: understanding and behavior in the second world war.* USA: Oxford University Press.

Hall, S. (2001). *Encoding/decoding. media and cultural studies: keyworks, 2,* United Kingdom: Blackwell Publishing.

Hart, B. L. (2015). *İkinci dünya savaşı tarihi,* Kerim Bağrıaçık, (Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Johnson, J. L., Oliffe, J. L., Kelly, M. T., Bottorff, J. L., & LeBeau, K. (2009). The Readings of smoking fathers: a reception analysis of tobacco cessation ımages. *Health Communication,* 24(6), 532-547.

Jowett, S. G. ve O'donnell, V. (2014). *Propaganda & persuasion.* USA: Sage.

Keegan, J. (2011). *The Second world war.* USA:Random House.

Kılıç, I. Ö. (2018). Seyirci deneyiminde film tercihini etkileyen motivasyonlar ve filmlerin alımlanması: recep ivedik örneği. *TRT Akademi,* 3(5), 322-321.

Kissenger, H. (2010). *Diplomasi*. İbrahim H. Kurt, (Çev.). 9. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Levent, S. (2016). Zorunlu göçe ilişkin belleğin oluşmasında filmlerin katkısı: dedemin insanları ve bir tutam baharat filmlerinin alımlanması. *Moment Dergi,* 3(2), 436-466.

Macksey, K. J. (2012). *2. Dünya savaşı'ndaki askeri hatalar,* M. Tanju Akad, (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Medin, B. (2016). Kahramanın ç hali: temsil ve özdeşlik bağlamında behzat ç. üzerine bir alımlama çalışması. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1).

Özçetin, B. (2010). Kullanımlar ve doyumlardan izlerkitle sosyolojisine: türkiye'de izlerkitle çalışmaları. *İletişim Araştırmaları,* 8(2), 9-37.

Rogerebert. (13 Mart 2018). *Büyük diktatör film afişi,* Erişim:13 Mart 2018. https:// www. rogerebert. com / reviews /great -movie -the - great -dictator -1940.

Toruk, İ. ve Sine, R. (2015). Sosyal medyanın toplumsal etkileri bağlamında "black mırror" dizisinin alımlanması. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 1(37), 457-481.

Şeker, T., & Şimşek, F. (2012). Kodlama-kodaçımı bağlamında muhteşem yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* 7(2), 111-120.

Şeker, T. (2009). 5n1k haber programının alımlama analizi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,* 5(4), 105-117.

Serttaş, A. (2014). V for vendetta filminin alımlama analizi ile sinemada televizyon. *Global Media Journal: Tr Edition* 5 (9): 303-322.

Tanyeri Mazıcı, E. ve Çakı, C. (2018). Adolf hitler'in korku çekiciliği bağlamında kamu spotu reklamlarında kullanımı, *Erciyes İletişim Dergisi,* 5 (3), 290-306.

Taylor, A. J. P. (1996). *Origin of the second world war.* USA: Simon and Schuster.

Wood, H. (2007). The Mediated conversational floor: an interactive approach to audience reception analysis. *Media, Culture & Society*, 29(1), 75-103.

Zorlu, Y., Çakı, C., Karaca, M. (2017). Türk sinemasında nazizm ideolojisi: "kırımlı" filmi ve göstergebilimsel analizi, sosyoloji konferansları - *Istanbul Journal of Sociological* Studies No: 56 (2017-2) / 65-93.